

12.11.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/35
Toplantı Tarihi/Sayısı : 25.09.2024/234
Karar Numarası : 2024/1011
Başvuran : M.K.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunun erişilebilirlik standartlarına uygun olmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. 2023 yılında yapılan proje ile Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında bağlantı kurulduğunu ancak erişilebilirlik standartlarının dikkate alınmadığını,

b. Görme engelli bir birey olarak kılavuz çizgilerin olmamasının hareketini zorlaştırdığını,

c. Geçiş köprüsünün üzerinde bulunan merdiven çıkıntılarında başını çarpma riskinin bulunduğunu, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin (İBB) buna ilişkin uyarı levhası koyduğunu ancak görme engelli birisinin hem merdiven çıkıntısını hem de uyarı levhasını göremediği için başını vurma ve yaralanma riskiyle karşı karşıya olduğunu,

ç. İlgili hususu Belediyeye ilettiğini ancak bir sonuç alamadığını belirterek erişilebilirlik standartlarına uyulmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmektedir.

3. 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin ikinci fıkrasında "*Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister. Yazılı görüş, istemin tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ulaştırılır.*" hükmü uyarınca muhatap İBB'den 25/1/2024 tarihli yazımız ile yazılı görüşü ve ilgili bilgi ve belgeler talep edilmiştir.

a. Yazımıza İBB Raylı Sistem Dairesi Başkanlığı Avrupa Yakası Raylı Sistem Şube Müdürlüğünün 8/3/2024 tarihli yazısı ile cevap verilmiş; bahse konu hususların Metro İstanbul Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (A.Ş.) Genel Müdürlüğü yetkisinde olduğu belirtilerek ilgili Genel Müdürlüğün cevabi yazısını Kurumumuza göndermesi istenmiştir.

b. Ancak yazımızda belirtilen yasal süre içerisinde Kurumumuza ulaşan bir cevabi yazı olmadığından ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların sonuçlandırılabilmesi için 25/1/2024 tarihli yazımızda istenen ve ayrıntılarına yer verilen iddialar hakkındaki her türlü bilgi ve belge ile yazılı görüşün 5/6/2024 tarihli yazımız ile en geç beş (5) gün içerisinde Kurumumuza gönderilmesi tekiden talep edilmiştir.

c. 5/6/2024 tarihli yazımız ile tekiden talep edilen yazılı görüşe istinaden İBB Raylı Sistem Dairesi Başkanlığı Avrupa Yakası Raylı Sistem Şube Müdürlüğü, 3/7/2024 tarihli yazısı ile Metro İstanbul Sanayi ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürlüğünden taraflarınca yapılarak işletilmesi için Müdürlüğe devredilen Haliç Metro Geçiş Köprüsünün erişilebilirlik standartlarına uygun olmadığına ilişkin şikâyetin aktarıldığını belirterek Kurumumuzca talep edilen yazılı görüş ile bilgi ve belgelerin taraflarına ve Kurumumuza gönderilmesini içeren tekit yazısını Kurumumuza iletmıştır.

ç. 5/7/2024 tarihli yazı ile İBB İştirakler Koordinasyon Şube Müdürlüğü tarafından yazının ilgisi nedeniyle iştirakleri Metro İstanbul Sanayi ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürlüğüne iletildiği, Metro İstanbul A.Ş. Genel Müdürlüğünce verilen cevabi yazının ekte sunulduğu belirtilmiştir. Metro İstanbul A.Ş. Genel Müdürlüğü cevabi yazısı incelendiğinde ise Şirketin Meclis kararına istinaden raylı sistem işletmeciliği yaptığı, metro hatlarının projelendirmesi ve yapım işinin İBB bünyesinde olduğu, bununla birlikte şirketin yaptığı araştırma neticesinde başvuruya konu Haliç Metro İstasyonu-Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasındaki bağlantı yolunun metro istasyonu çıkışından sonraki bir yol olması sebebiyle İBB Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Dairesi Başkanlığı sorumluluğunda olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

d. 9/7/2024 tarihli yazımız ile İBB Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Dairesi Başkanlığından görüşü istenmiş olup, İBB Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Dairesi Başkanlığının 29/7/2024 tarihli yazısı ile bahsi geçen konular ve talep edilen bazı sorunların Müdürlükleri uhdesinde olmadığı ve metro istasyonu bağlantı yolları ile ilgili herhangi bir çalışmalarının bulunmadığı, ayrıca bu bağlantı yolları ile ilgili kayıtlarında herhangi bir talep veya taraflarınca yapımı için bir Ulaşım ve Trafik Komisyonu (UTK) kararı olmadığının tespit edildiği; söz konusu yazının ekinde yer alan fotoğraflarda da görüleceği üzere, halen mahalde tramvay ile metro istasyonu ve İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel (İETT) peron alanı bölgesinde Fen İşleri Dairesi Başkanlığınca çalışmaların devam ettiğinin gözlemlendiği; bu nedenle ilgi yazının Fen İşleri Dairesi Başkanlığınca değerlendirilerek Kurumumuza bilgi verilmesi istenmiştir.

e. Ancak yasal süre içerisinde Fen İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından Kurumumuza gönderilen bir cevap yazısı olmamıştır. 20/8/2024 tarihli yazımız ile ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların sonuçlandırılabilmesi için 25/1/2024 tarihli yazımızda istenen ve ayrıntılarına yer verilen iddialar hakkındaki her türlü bilgi ve belge ile yazılı görüşün en geç beş (5) gün içerisinde Kurumumuza

gönderilmesi tekiden talep edilmesine rağmen Kurumumuza herhangi bir cevap yazısı gönderilmemiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

4. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir ... Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz ... Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

5. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 2'nci maddesinin ilgili hükümleri şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında; ... e) Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını, f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi, ... ifade eder."

6. 6701 sayılı Kanun'un "*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür..."

7. Mezkûr Kanun'un "*Ayrımcılık türleri*" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca dolaylı ayrımcılık, bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri arasında sayılmıştır.

8. Kanun'un "*Ayrımcılık yasağının kapsamı*" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya

yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür...”

9. Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde Kurumun, “ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli olduğu” düzenlenmiştir.

10. Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesi şöyledir:

“(1) Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir ... (9) İşleme konulamayacak başvurular ve gereçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

11. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Başvuru hakkı” başlıklı 30’uncu maddesi şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinin, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen her gerçek veya tüzel kişi, ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiası ile Kuruma başvurma hakkına sahiptir...”

12. Mezkûr Yönetmelik’in “Başvurunun konusu” başlıklı 31’inci maddesi şöyledir:

“Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, din, dil, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri başvurunun konusunu oluşturur.”

13. Yönetmelik’in “Karar türleri” başlıklı 65’inci maddesi şöyledir:

“(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gereçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

14. Yönetmelik’in “İhlal kararı” başlıklı 69’uncu maddesi şöyledir:

“(1) İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde ihlal kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

15. Başvuran, Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunda erişilebilirlik standartlarının dikkate alınmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmektedir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesinin birinci fıkrasında “Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.” hükmü bulunmaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre: “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.”

16. Başvuranın, 15/10/2023 tarihli,başvuru numaralı ve 7/12/2023 tarihli,başvuru numaralı iki adet talep ile İBB Halkla İlişkiler Müdürlüğü Çözüm Merkezi Biriminden (cozummerkezi@ibb.gov.tr) e-posta adresi üzerinden başvuruda bulunarak bahse konu erişilebilirlik sorunlarını ilettiği ve bu başvurulara ilişkin ekran görüntülerini Kurumumuza sunduğu anlaşıldığından mezkûr Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ilgili tarafa başvuru şartının yerine getirildiği değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, başvuranın Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunda erişilebilirlik standartlarının dikkate alınmaması sebebiyle engellilik temelinde ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasının esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

17. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde de özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında; ayrımcılık, objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/6/2002, para. 48.; AİHM, *Okpisz/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler, Anayasa’nın 10’uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir (AYM, *Nuriye Arpa*, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (AYM, *Burcu Reis*, B. No: 2016/5824,

28/12/2021, para. 50).

18. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı ise uluslararası ve ulusal düzenlemeler ile koruma altına alınmıştır. Uluslararası düzenlemeler kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) 5'inci maddesinin üçüncü fıkrasında taraf devletlerin engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklayacağı ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alacağı düzenlenmiştir. EHİS'in 2'nci maddesinde ise engelliliğe dayalı ayrımcılık, "*Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır.*" şeklinde tanımlanmaktadır.

19. AİHM, engelli bireylerin ayrımcı muameleye karşı korunması konusunda uluslararası hukukta ve Avrupa hukukunda bir mutabakat bulunduğu dikkat çekmekte ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesinde sayılan ayrımcılık temelleri sınırlı sayıda olmadığından engellilik temelinde ayrımcılığın ayrıca incelenebileceğini kabul etmektedir (AİHM, *Glor/İsviçre*, B. No: 13444/04, 30/4/2009, para. 53, 80). Ayrıca AİHM, Sözleşme'nin 14'üncü maddesinin engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlayacak düzenlemeleri içerdiğini ifade etmektedir (AİHM, *Çam/Türkiye*, B. No: 51500/08, 23/2/2016, para. 65).

20. Öte yandan, AİHS'nin 14'üncü maddesi, mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için farklı durumda olanlara farklı muamelede bulunulmasını yasaklamamaktadır. Bazı durumlarda, eşitsizliğin ortadan kaldırılması için kişilere farklı muamelede bulunulması gerektiği halde, objektif ve makul bir neden olmaksızın aynı muamelede bulunulması da ayrımcılık oluşturabilmektedir (AİHM, *Thlimmenos/Yunanistan*, B. No: 34369/97, 6/4/2020, para. 43). Dolayısıyla, ayrımcılık yasağı, yalnızca benzer durumdaki kişilere farklı muamelede bulunulması anlamına gelen doğrudan ayrımcılık yasağı ile sınırlı olmayıp, benzer konumda olmayan kişilere aynı muamelede bulunulmasını ifade eden dolaylı ayrımcılığı da içermektedir.

21. Ulusal düzenlemeler kapsamında engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı ise, başta 1982 Anayasası olmak üzere 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve 6701 sayılı Kanun ile güvence altına alınmıştır. Kamusal makamların engelli bireylerin ekonomik ve toplumsal bakımdan belirli bir yaşam standardına erişiminin sağlanması yönünden tedbirler alması gerekmektedir. Engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlayacak düzenlemelerin olması ve Anayasa'nın 10'uncu maddesinin de bu bağlamda yorumlanması gerekmektedir. Bu anlamda devletin engelli kişilerin özel ihtiyaçları dikkate alınarak diğer bireylerle eşit şekilde yaşayabilmelerine yönelik pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim ulusal ve uluslararası düzenlemelerde engelli bireylerin ayrımcı muameleye karşı korunması konusunda bir mutabakatın bulunduğu görülmektedir (AYM, *Sevda Yılmaz*, B. No: 2017/37627, 2/3/2023, para. 67).

22. 5378 sayılı Kanun'da engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamayacağı ve ayrımcılıkla mücadelenin engellilere yönelik politikaların temel esası olduğu ve engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanmasının esas olduğu genel ilkeler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra Kanun'un 3'üncü maddesinin (d) bendinde, engelliliğe dayalı ayrımcılık EHİS'e benzer şekilde tanımlanmaktadır. Kanun'un 4/A maddesinin birinci fıkrasında da doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığın yasak olduğu düzenleme altına alınmıştır. 6701 sayılı Kanun da dolaylı ayrımcılığı, "*Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulması*" olarak tanımlamış ve bir ayrımcılık türü olarak yasaklamıştır.

23. Bu kapsamda başvuranın, Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunda erişilebilirlik standartlarının dikkate alınmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiği iddiasının; EHİS kapsamında fiziksel erişilebilirliğe ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediği ve başvuranın dezavantajlı bir konuma sokularak sunulan hizmetlere diğer bireyler ile eşit koşullar altında erişip erişemediği bakımından incelenmesi gerekmektedir. Yapılan açıklamalar ışığında başvuranın erişilebilirliğe ilişkin iddialarının 6701 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde belirtilen ayrımcılık türlerinden dolaylı ayrımcılık yasağı kapsamında kaldığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda başvuranın iddialarının dolaylı ayrımcılık yasağı kapsamında fiziksel erişilebilirlik konusuna ilişkin olduğu değerlendirildiğinden erişilebilirliğin incelenmesi gerekmektedir.

24. Erişilebilirlik, hem EHİS'in hem de 5378 sayılı Kanun'un dayandığı temel ilkelerden birini teşkil etmektedir. EHİS kapsamında erişilebilirlik, genel ilkeler kısmında 3'üncü maddede, bağımsız bir düzenleme şeklinde Sözleşme'nin 9'uncu maddesinde yer almaktadır. Sözleşme'nin "*Erişilebilirlik*" başlıklı 9'uncu maddesi şu şekildedir: "*1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır: (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dâhil diğer kapalı ve açık tesisler; ... 2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır: (a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi...*"

25. EHİS'in denetim organı olan Engelli Hakları Komitesi (CRPD), 2 No'lu Genel Yorumu'nda erişilebilirlikle alakalı şu açıklamayı yapmaktadır: "*Erişilebilirlik gruplarla ilgilidir, öte yandan makul düzenleme yapma bireylerle ilgilidir. Bu, erişilebilirlik sağlama görevinin ex ante (uygulama*

öncesi) bir görev olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Taraf Devletler bir yere girilmesi ya da hizmetin kullanılmasına dair bireysel bir talep almadan erişilebilirliği sağlama görevine sahiptir... Sözleşme uyarınca, Taraf Devletlerin engelli bireyler için aşamalı olarak erişimi sağlamaktan kaçınmak için tasarruf tedbirlerini bir mazeret olarak kullanmalarına izin verilmemektedir. Erişilebilirliği sağlama yükümlülüğü koşulsuzdur, yani erişilebilirliği sağlamakla yükümlü varlık engelli bireylere erişim sağlama yüküne göndermede bulunarak bunu yerine getirmemenin mazeretini öne süremez. Makul düzenleme görevi, bunun aksine, ancak uygulamanın aşırı yük oluşturmaması halinde söz konusudur.”[CRPD, Erişilebilirlik Hakkında 2 No’lu (2014) Genel Yorum, (CRPD/C/GC/2), 22/5/2014, para. 25].

26. Komite, Erişilebilirlik Hakkındaki 2 No’lu Genel Yorum’da “Erişilebilirliğin, Sözleşmenin 19’uncu maddesinde belirtildiği üzere engelli bireylerin bağımsız yaşaması ve topluma eşit ve tam olarak katılması için ön koşul olması nedeniyle, fiziksel çevre, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojilerine ve kamuya açık tesis ve hizmetlere erişime izin verilmemesi ayrımcılık bağlamında görülmelidir.” şeklindeki yorum ile fiziksel çevre, ulaşım ile bilgi ve iletişim teknolojileri ve kamuya açık tesis ve hizmetlere erişimin sağlanmamasını engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirmektedir [CRPD, 2 No’lu (2014) Genel Yorum, para. 23].

27. Bunun yanı sıra Genel Yorum’da “Engelli bireyler, kamuya açık ya da kamuya sağlanan tüm mal, ürün ve hizmetlere etkili ve eşit erişimlerini sağlayacak ve onurlarını koruyacak biçimde eşit erişime sahip olmalıdır. Bu yaklaşım, ayrımcılık yasağından kaynaklanmaktadır; erişime izin verilmemesi failin kamu kuruluşu ya da özel kuruluş olmasına bakılmaksızın ayrımcı bir fiil olarak değerlendirilmelidir.” hususları yer almaktadır [CRPD, 2 No’lu (2014) Genel Yorum, para. 13].

28. Ulusal hukukta ise erişilebilirlik, 5378 sayılı Kanun başta olmak üzere çeşitli düzenlemelerle koruma altına alınmıştır. 5378 sayılı Kanun’un “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinin (f) bendinde erişilebilirlik, “Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını ifade eder.” şeklinde ve (g) bendinde erişilebilirlik standartları, “Türk Standardları Enstitüsünün erişilebilirlikle ilgili yayınladığı standartları” şeklinde tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra Kanun’un 4’üncü maddesinde engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanmasının esas olduğu belirtilmektedir.

29. Kanun’un “Erişilebilirlik” başlıklı 7’nci maddesinin birinci fıkrasında ise yapıları çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluğun sağlanacağı hüküm altına alınmaktadır. Mezkûr Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapıların, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların, engelli bireylerin

erişebilirliğine uygun olması zorunludur. Kanun'un geçici 2'nci maddesine göre ise “*Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.*”

30. Komite, Erişilebilirlik Hakkındaki 2 No'lu Genel Yorum'da “*Fiziksel çevre, ulaşım, bilgi ve iletişim ile kamuya açık hizmetlere erişimin sağlanması, engelli bireylerin çeşitli medeni ve siyasi haklarını etkili kullanmaları için genellikle bir ön koşul olsa da, Taraf Devletler erişimi gerektiğinde aşamalı uygulamayla ya da uluslararası işbirliğine başvurarak sağlayabilir. Ortadan kaldırılması gereken engel ve kısıtların belirleneceği durum analizi etkili biçimde ve kısa ila orta vadeli bir çerçevede yürütülebilir. Engeller sürekli ve sistematik olarak, aşamalı olsa da istikrarlı bir biçimde kaldırılmalıdır.*” şeklindeki yorumu ile engellerin aşamalı olsa da istikrarlı bir şekilde kaldırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır [CRPD, 2 No'lu (2014) Genel Yorum, para. 27].

31. Bilindiği üzere 5378 sayılı Kanun'un geçici 3'üncü maddesinin altıncı fıkrasının üçüncü cümlesinde belirtilen “*İlgili belediye, kamu kurum ve kuruluşları, umuma açık hizmet veren her türlü yapı ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerinin mezkûr Kanun'da belirtilen erişilebilirlik standartları ve yükümlülüklerine dair eksiklikleri tamamlamaları için verilebilecek dört yıllık ek süre*” 1/7/2022 tarihli ve 7417 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 47'nci maddesiyle sekiz yıla çıkartılmıştır. AYM, 22/6/2023 tarihinde E.2022/110 numaralı dosyada, 7417 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 47'nci maddesiyle 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un geçici 3'üncü maddesinin altıncı fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan “*...dört yılı...*” ibaresinin “*...sekiz yılı...*” şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

32. Bahse konu Mahkeme kararında “*Kanun'un anılan maddelerinde umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen sürenin devamlı uzatılmasının engellilerin toplum içinde yer almaları, iş gücüne katılmaları ve bireysel olarak yaşayabilmeleri imkânını olumsuz etkileyeceği açıktır ... söz konusu alanların ve toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen sürenin devamlı uzatılması Kanun'da öngörülen denetim mekanizmasını işlevsiz hâle getireceği gibi Kanun'un öngördüğü yükümlülüklerle uymayanlar hakkında idari yaptırım uygulanması imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Süre uzatımının devamlılık kazanması ise söz konusu alanları ve toplu taşıma araçlarını engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi yükümlülüğü bulunanların yükümlülüklerini yerine getirme hususunda istekli davranmamasına yol açacak niteliktedir ... Buna göre Kanun'un yayımlandığı tarih de dikkate alındığında geçen süre içinde her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma*

araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmesi amacıyla gerekli iş ve işlemlerin yapılması için öngörülen sürenin dört yıl daha uzatılmasının maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirmesi hakkı bağlamında devlete yüklenen engellilerin korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alma şeklindeki pozitif yükümlülüğe aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.” ifadelerine yer verilmiştir (AYM, E. No: 2022/110, K. No: 2023/115, 22/6/2023, para. 60).

33. 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde “*Kentsel asgari standartlar, Bakanlıkça belirlenen esaslar doğrultusunda çevre düzeni planı ile belirlenebilir. Uygulamaya ilişkin kararlar, yörenin koşulları, parselin bulunduğu bölgenin genel özellikleri, yapının niteliği ve ihtiyacı, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik, çevreye etkisi dikkate alınarak ve ölçüleri verilerek Bakanlıkça belirlenen esaslara göre uygulama imar planında belirlenir.*” ve ek 1'inci maddesine göre “*Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.*”

34. 20/7/2013 tarihli ve 28713 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği'nin “*Tanımlar ve Kısaltmalar*” başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “*Erişilebilirlik: Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması*”; (ç) bendinde “*Erişilebilirlik standartları: Türk Standardları Enstitüsünün erişilebilirlikle ilgili yayınladığı TS 9111, TS 12576, TS 12460, TS ISO 23599, TS 13536, TS ISO 23600 ve diğer erişilebilirlik standartları*”; (j) bendinde “*Komisyon: Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasını izleyen ve denetleyen komisyon*” olarak tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra “*Komisyonun görev ve yetkileri*” başlıklı 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “*Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapı, yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ile büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerini izleme ve denetleme formlarına göre izlemek, denetlemek ve rapor hazırlamak.*” illerde kurulacak komisyonların görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

35. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, İmar Kanunu ve ilgili ikincil mevzuatta engelli bireylerin toplumsal hayata etkin bir şekilde katılımlarını sağlamak amacıyla erişilebilirlikle ilgili düzenlemelere yer verilmiş; 5378 sayılı Kanun'un geçici 2'nci ve 3'üncü maddeleri ile kamu kullanımına açık tüm binaların ve açık alanların erişilebilir olması zorunluluğu getirilmiştir. İlgili mevzuattan anlaşılacağı üzere yerel yönetimlerin mevzuat hükümlerinin uygulanmasında öncelikle Anayasa'nın 10'uncu maddesi ile hüküm altına alınan eşitlik ilkesine ve devamında da engelli bireylere yönelik erişilebilirlik standartlarına riayet etmesi gerekmektedir. Yapılı çevre ölçü ve ölçütlerini düzenleyen Türk Standartları Enstitüsü (TSE) standartları çerçevesinde binalar, şehir içi yollar kapsamında kaldırım ve yaya geçitleri,

hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri ve asansörler kapsamında engelli bireylerin erişilebilirliğini sağlamaya yönelik teknik düzenlemeler yer almaktadır.

36. Uluslararası ve ulusal belgelerin yanı sıra ulusal politika belgelerinde de engelli bireylerin yaşamın her alanına dâhil olduğu erişilebilir bir toplum inşa etmek amaçlanmıştır. Engelli bireylerin, eşit vatandaşlar olarak potansiyellerini gerçekleştirebildikleri içermeci bir toplum inşa etmek amacıyla hazırlanan, engellilik alanındaki ulusal vizyonumuzu ve yol haritamızı ortaya koyan ve 3 Aralık 2021 Dünya Engelliler Günü'nde ilan edilen 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi'nde ve bu belgenin uygulama aracı olan Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı'nda (2023-2025) içermeci ve erişilebilir toplum için kamu hizmetleri ile ulaşım hizmetlerinin ve sistemlerinin erişilebilir hale getirilmesi hedefi kapsamında kamu ve özel ulaşım hizmetlerinin ve sistemlerinin erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınmasına ilişkin eylem alanı öngörülmüştür [Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), 2023-2025 Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı, s. 32; ASHB, 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi, s. 29].

37. Somut olay kapsamında başvuran, 2023 yılında yapılan proje ile Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında bağlantı kurulduğunu ancak erişilebilirlik standartlarının dikkate alınmadığını, görme engelli bir birey olarak kılavuz çizgilerin olmamasının hareketini zorlaştırdığını, geçiş köprüsünün üzerinde bulunan merdiven çıkıntılarının başını çarpma riskinin bulunduğunu, İBB'nin buna ilişkin uyarı levhası koyduğunu ancak görme engelli birisinin hem merdiven çıkıntısını hem de uyarı levhasını göremediği için başını vurma ve yaralanma riskiyle karşı karşıya olduğunu, ilgili hususu Belediyeye ilettiğini ancak bir sonuç alamadığını belirterek erişilebilirlik standartlarına uyulmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmektedir.

38. Bu çerçevede Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunun erişilebilirlik durumunun tespiti için yerinde inceleme yapmak üzere Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği'nin 5'inci maddesi uyarınca İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonu üyelerinin görevlendirilmesi, görevlendirilen üyelerce yerinde inceleme yapılması ve konuya ilişkin teknik raporun Kurumumuza iletilmesi talep edilmiştir. Konuya ilişkin olarak İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından İBB Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi için hazırlanan 4/2/2024 tarihli "Açık Alanlarda Yapılan Erişilebilirlik Tespitine İlişkin Teknik Değerlendirme Ekibi Raporu"nda aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir:

“(B.IV.41) Küpeşte, merdivenin döşeme kaplamasından 90 cm yükseklikte değildir.

- (B.IV.43) Küpeşte, merdiven başlangıcından 30 cm önce başlamakta ve bitiminden 30 cm sonra bitmektedir. (Küpeştenin 30 cm'lik uzantısı dolaşım/sirkülasyon alanında kalıyor ve takılma çarpma gibi tehlike oluşturuyorsa, uygulama rampa başlangıcından 30 cm önce başlayacak ve bitiminden 30 cm sonra bitecek şekilde yapılmayacaktır.)

- (B.IV.44) Küpeštenin uçları duvara sabitlenmiş veya yarım ay şeklinde veya B.IV.44 sorusundaki şekildeki gibi yuvarlatılmamıştır.

- (B.IV.46) Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm derinliğinde uyarıcı yüzey bulunmamaktadır. (210 cm'den fazla derinliği olan sahanlıklar merdiven başlangıç ve bitiş yeri olarak kabul edilecektir. 210 cm'den daha az derinliği olan sahanlıklar merdiven başlangıç ve bitiş yeri olarak kabul edilmeyecektir.)

- (B.IV.54) Yaya geçidinde asansöre yönlendirme işaretleri yoktur.

- (B.IV.76) Kabin içinde asansörün hangi kata geldiğini anons eden sesli uyarı sistemleri yoktur.

- (B.IV.78) Kabin dışında asansörün çağrıldığını ve kata geldiğini belirten sesli uyarı sistemleri yoktur.”

- Komisyon açıklamasında:

“-Yaya geçidinde yürürken çoğunlukla strüktür bağlantı noktalarında olmak üzere birkaç noktada 1.5 cm'den fazla engeller bulunmaktadır.

- Yaya geçidinde yürürken birkaç noktada kırılmış olan ızgaralar yenilenmelidir.

- Yaya geçidinden perona çıkış sağlayan 8 adet merdivenin altı kapatılmadığından kafa çarpma riski taşımaktadır. 220 cm'ye kadar kapatılmalıdır.

- Yaya geçidinden çıkıp Küçükpazar Tramvay İstasyonuna erişim bağlantısında rögar kapağı engel oluşturmaktadır.”

39. Öncelikle başvuranın görme engelli bir birey olarak kılavuz çizgilerin olmamasının hareketini zorlaştırdığı iddiası inceleme konusu yapılacaktır. ASHB'nin yayınladığı Erişilebilirlik Kılavuzu'nda ülkemizde “kılavuz yüzey” ve “uyarıcı yüzey” olmak üzere iki tip hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretinin tarif edildiği; “kılavuz yüzeyin”, bir yürüyüş doğrultusunu veya bir başlangıç noktasından diğer bir noktaya (örneğin toplu taşıma durağından bina girişindeki danışma bankosuna) yönlendirme sağlamak için kullanılacağı; “uyarıcı yüzeyin” yalnızca belirli bir tehlikeye veya bir karar noktasına dikkat çekmek için kullanılacağı; örneğin çarpma, düşme gibi tehlike arz eden yaya geçitleri, hemzemin kaldırım kenarları, istasyon platformları ile merdiven, kapı, yürüyen merdiven ve yürüyen bantların önleri gibi yerlerde kot farkı başlamadan önce uyarma; asansör kontrol paneli, banko, kabartma harita gibi alanlarda bilgilendirme amacıyla kullanılabilmesi belirtilmiştir (ASHB, Erişilebilirlik Kılavuzu, Ankara, 2020, s. 139-140).

40. Somut olay kapsamında TS 12576 sayılı “Şehir İçi Yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları” Standardı ile Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerine (HYYİ) ilişkin olarak TS ISO 23599 sayılı “Görme Özürlü veya Az Görenler

İçin Yardımcı Mamuller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri” Standardı başta olmak üzere TS ISO 23599’un Uygulanmasına Yönelik Tamamlayıcı nitelikteki TS 13536 Standardı’nın da incelenmesi gerekmektedir.

41. TS 12576 sayılı Standard’da yaya alt/üst geçidi, yayaların taşıt yolu altından veya üstünden geçmesini sağlayan yapı olarak tanımlanmıştır. TS ISO 23599 sayılı Standard’ın amacının, görme özürlü veya az gören kişilere yönelik HYYİ için gerekli şartların oluşturulması olduğu ve görme özürlü veya az gören kişilerin bağımsız ve güvenli dolaşımına yardımcı olması amacıyla hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri için mamul şartlarını ve bu işaretlerin uygulama (*montaj*) önerilerini kapsadığı belirtilmiştir. Bu standardda HYYİ’lerin, birçok kişi tarafından kullanılan binalarda, kamu tesislerinde, tren istasyonlarında, kaldırımlarda ve benzeri yürüme alanlarında; “hissedilebilir uyarı yüzeylerinin”; yaya geçitleri, hemzemin bordür (*kaldırım kenarı taşı*), istasyon platformları, merdivenler, rampalar, yürüyen merdivenler, yürüyen bantlar, asansörler gibi alanlarda; “hissedilebilir kılavuz yüzeylerin” ise, tek başına veya uyarıcı yüzeyleri ile birlikte kullanılarak, bir yerden başka bir yere yürüme güzergâhının işaretlenmesi amacıyla kullanılabilmesi ifade edilmiştir.

42. Bu standardda, belirli tehlikelere karşı “uyarıcı yüzey” ve “kılavuz yüzey” olmak üzere iki tip HYYİ tarif edilmiştir. Her iki tip yüzeyin, kapalı mekânlarda ve açık alanlarda, yol bulma için yeterli ipucu olmadığı veya özel tehlike durumlarında yapı çevrede kullanılabilmesi belirtilerek “HYYİ”, “Görme özürlü veya az gören kişilere bilgi vermek için kullanılan standart yürüme yüzeyi”; “uyarıcı yüzey”, “Yalnızca belirli bir tehlikeye veya bir tehlikeye ve bir karar noktasına dikkat çekmeyi amaçlayan HYYİ tasarımı” şeklinde; “kılavuz yüzey”, “Bir yürüyüş doğrultusunu veya belirli bir noktayı işaret eden HYYİ” şeklinde tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra hissedilebilir uyarıcı yüzeylerin; yaya geçitleri, hemzemin kaldırım kenarları, istasyon platformları, merdivenler, rampalar, yürüyen merdivenler, yürüyen bantlar, asansörler gibi alanlarda kullanılabilmesi; hissedilebilir kılavuz yüzeylerin ise tek başına veya uyarıcı yüzeyler ile birlikte kullanılarak, bir yerden başka bir yere yürüme rotasının işaretlenmesi amacıyla kullanılabilmesi belirtilmiştir. Ayrıca yaya geçitleri alanının işaretlenmesinde kılavuz yüzeyler veya uyarıcı yüzeyler ve bir yaya geçidinde hareket istikametini işaretlemek için kılavuz yüzeyler kullanılabilmesi ifade edilmiştir.

43. Konuya ilişkin olarak İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından İBB Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi için hazırlanan 4/2/2024 tarihli “Açık Alanlarda Yapılan Erişilebilirlik Tespitine İlişkin Teknik Değerlendirme Ekibi Raporu”nda; B.IV.46 numaralı soruda yer alan “Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm genişliğinde (derinliğinde), merdiven genişliği boyunca uyarıcı yüzey bulunmakta mıdır?” sorusuna yönelik olarak “Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm derinliğinde **uyarıcı yüzey bulunmamaktadır.**” tespitine yer verildiği ve “**hissedilebilir kılavuz yüzeylerine**” ilişkin bir tespiti yer verilmediği anlaşılmaktadır.

44. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nin “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı

4'üncü maddesinin (ğ) bendinde izleme ve denetleme formu, “*Bilim, Sanayi ve Teknoloji, Çevre ve Şehircilik, İçişleri ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ve ilgili konfederasyonların yazılı görüşü alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından çıkarılan Genelge ile erişilebilirlik standartlarına göre oluşturulan ve izleme veya denetlemede kullanılacak olan form*” olarak tanımlanmış ve erişilebilirlik tespiti ise, “*Umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının erişilebilirlik izleme ve denetleme formlarında yer alan hususların yerinde ve konu ile ilgili dokümanlar aracılığıyla yapılan incelemeler sonucu standartlara uygunluk durumunun belirlenmesi*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları tarafından gerçekleştirilen denetimlerde, ASHB tarafından 2020/3 sayılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları hakkında Genelge uyarınca hazırlanan “erişilebilirlik izleme ve denetleme formlarının” esas alınması gerekmektedir.

45. Bahse konu erişilebilirlik denetiminde de ASHB tarafından hazırlanan “Açık Alanlar İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu (B. Yaya Geçitleri)”nın esas alındığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar bahse konu formda yaya alt ve üst geçitleri için sorulacak sorular arasında kılavuz yüzeylere ilişkin bir soru yer almasa da başvuranın kılavuz çizgilerin olmadığı iddiasının değerlendirilebilmesi amacıyla bahse konu üst geçitte kılavuz çizgilerin bulunup bulunmadığı, bulunuyorsa erişilebilirlik standartlarına uygun olup olmadığı da önem arz etmektedir. Teknik Rapor’un ekinde yer alan fotoğraflarda üst geçit üzerinde hem “*uyarıcı yüzey*” hem de “*kılavuz yüzey*” bulunmadığı görülse de konunun yerinde denetim yapan Komisyon üyelerinde netleştirilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

46. Bu sebeple İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonundan Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi’nde güncel erişilebilirlik standartları uyarınca “*uyarıcı yüzey*” dışında “*kılavuz yüzey*” bulunmasının zorunlu olup olmadığı konusundaki görüşü ile “*kılavuz yüzey*” bulunması zorunlu ise Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi’nde “*kılavuz yüzey*” olup olmadığının bildirilmesi, var ise güncel erişilebilirlik standartlarına uygun olup olmadığının açıklanması konusunda ek bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Bunun yanı sıra ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Erişilebilirlik Daire Başkanlığından da Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi’nde güncel erişilebilirlik standartları uyarınca “*uyarıcı yüzey*” dışında “*kılavuz yüzey*” bulunmasının zorunlu olup olmadığı konusundaki görüşü istenerek bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Ayrıca TSE’den Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi’nde güncel erişilebilirlik standartları uyarınca “*uyarıcı yüzey*” dışında “*kılavuz yüzey*” bulunmasının zorunlu olup olmadığı konusundaki görüşü istenmiştir.

47. İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonundan gelen görüşte; Açık Alanlar için “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu B.IV. Yaya Alt ve Üst Geçitleri” bölümünde belirtilen standartlar doğrultusunda Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi’nde “*kılavuz yüzey*” zorunluluğu bulunmadığı, Yaya Alt ve Üst Geçitlerinde “*kılavuz yüzey*” zorunluluğu bulunmaması nedeniyle talebimize ilişkin işlem gerçekleştirilemediği belirtilmiştir.

48. ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Erişilebilirlik Daire Başkanlığından gelen görüşte; TS 12576 Şehir İçi Yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları, TS ISO 23599 Görme Özürlü veya Az Görenler için Yardımcı Mamuller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri, TS 13536 TS ISO 23599'un Uygulanmasına Yönelik Tamamlayıcı Standardlarında üst geçitlerde kılavuz yüzey uygulanmasına ilişkin herhangi bir zorunluluk bulunmadığı; "Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları EK II: Açık Alanlar İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu"nun "B.Yaya Geçitleri" bölümü de erişilebilirlik ile yukarıda yer alan ilgili standartlar esas alınarak hazırlandığı için üst geçitlerde kılavuz yüzey uygulanmasına ilişkin herhangi bir soru yer almadığı ancak söz konusu Formun "B. Yaya Geçitleri" bölümünde görme engelli kişinin herhangi bir engelle karşılaşmadan üst geçit güzergâhı boyunca bağımsız ve güvenli hareket edebilmesine olanak sağlaması amacıyla "B.IV.3.a Yaya alt ve üst geçitlerinde diğer engellerden arındırılmış en az 150 cm net temiz geçiş genişliği var mıdır?" sorusunun yer aldığı, bahse konu yürüme yolunda bordür (*üst geçit boyunca tirabzan veya tirabzanın üzerine yerleştirildiği duvar veya parapet vb.*) takibinin bu 150 cm genişliğindeki alanda beyaz baston ile yapılabileceğinin değerlendirildiği belirtilmiştir.

49. TSE Başkanlığından gelen görüşte; TS 12576 sayılı "Şehir İçi Yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları" Standardı'nın, tüm yayaların, şehir içi yollarda; kaldırımları, yaya yollarını, alt/üst geçitleri ve kavşakları, güvenli ve rahatça kullanabilmeleri için sağlanacak yapısal önlemlerin ve işaretlemelerin tasarım kurallarını kapsadığı; bu standardın, hareket kısıtlılığı olanlar dâhil tüm yayaların günlük yaşantılarını güvenli ve rahatça sürdürebilmeleri için yaya yollarında ve kaldırımlarda, yaya geçitlerinde, kavşaklarda, kent mobilyalarında, binaların girişlerinde uyulacak yapısal önlemleri ve işaretlemeleri belirttiği ifade edilmiştir. Diğer taraftan, Uluslararası Standart (ISO) esas alınarak hazırlanan TS ISO 23599 sayılı "Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri" Standardı ile bu standardın ülkemizdeki uygulanmasındaki bazı özel hususların yer aldığı TS 13536 (TS ISO 23599'un Uygulanmasına Yönelik Tamamlayıcı Standard) da, HYYİ'lerin; "*Yalnızca belirli bir tehlikeye veya bir karar noktasına dikkat çekmeyi amaçlayan, kesik kubbe veya kesik koni şekilli çıkıntılar biçiminde imal edilmiş, uyarıcı HYYİ*" ve "*Bir yürüyüş doğrultusunu veya belirli bir noktayı işaret eden, birbirine paralel trapez kesitli veya sinüzoidal şekilli boyuna çıkıntılar biçiminde imal edilmiş kılavuz HYYİ*" olmak üzere iki gruptan oluştuğu belirtilmiştir. Örnek olarak; kaldırımdan yaya geçidine inilen yere uyarıcı HYYİ'ler, kaldırımın düz şekilde yürünen kısmında ise kılavuz HYYİ'lerin konulacağı ifade edilerek sonuç olarak; Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi'nde uyarıcı ve kılavuz HYYİ'lerin her ikisinin de yerine göre kullanılması gerektiğinin mütalaa edildiği belirtilmiştir.

50. İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonundan gelen görüş, ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Erişilebilirlik Daire Başkanlığından gelen görüş ve TSE Başkanlığından gelen görüş birlikte değerlendirildiğinde; her ne kadar TSE tarafından Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi'nde uyarıcı ve

kılavuz HYYİ'lerin her ikisinin de yerine göre kullanılması gerektiğinin mütalaa edildiği belirtilse de ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Erişilebilirlik Daire Başkanlığından alınan bilgiye göre güncel erişilebilirlik standartlarının Bakanlığın hazırladığı Erişilebilirlik Kılavuzu'na göre düzenlendiği belirtilerek bahse konu üst geçitte “kılavuz yüzey” bulunmasının zorunlu olmadığı ve bahse konu yürüme yolunda bordür takibinin 150 cm genişliğindeki alanda beyaz baston ile yapılabileceği yinelenmiştir. Bu sebeple başvuranın görme engelli bir birey olarak “kılavuz çizgilerin” olmamasının erişilebilirlik standartlarına aykırılık teşkil etmediği neticesine varılmıştır. Ancak B.IV.46 numaralı soruda yer alan “Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm genişliğinde (derinliğinde), merdiven genişliği boyunca uyarıcı yüzey bulunmakta mıdır?” sorusuna yönelik olarak “Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm derinliğinde uyarıcı yüzey bulunmamaktadır.” tespitine yer verildiğinden “uyarıcı yüzey” bulunmamasının erişilebilirlik standartlarına aykırılık teşkil ettiği sonucuna varılmıştır.

51. Başvuranın görme engelli bir birey olarak kılavuz çizgilerin olmamasının hareketini zorlaştırdığı iddiasının yanı sıra geçiş köprüsünün üzerinde bulunan merdiven çıkıntılarında başını çarpma riskinin bulunduğu, İBB'nin buna ilişkin uyarı levhası koyduğu ancak görme engelli birisinin hem merdiven çıkıntısını hem de uyarı levhasını göremediği için başını vurma ve yaralanma riskiyle karşı karşıya olduğu iddiasının da incelenmesi gerekmektedir. Konuya ilişkin olarak İstanbul Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından İBB Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi için hazırlanan 4/2/2024 tarihli “Açık Alanlarda Yapılan Erişilebilirlik Tespitine İlişkin Teknik Değerlendirme Ekibi Raporu”nda yaya geçidinden perona çıkış sağlayan 8 adet merdivenin altı kapatılmadığından kafa çarpma riski taşıdığı ve 220 cm'ye kadar kapatılması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla söz konusu iddianın Teknik Rapor ile de doğrulandığı ve söz konusu durumun erişilebilirlik standartlarına aykırılık teşkil ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

52. Başvuran, somut olarak belirttiği ve yukarıda açıklanan iddialarının yanı sıra genel nitelikte Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında bağlantı yolunun erişilebilirlik standartlarına uygun olmadığını da iddia etmektedir. Erişilebilirlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından İBB Haliç Metro Köprüsü Yaya Üst Geçidi için hazırlanan 4/2/2024 tarihli “Açık Alanlarda Yapılan Erişilebilirlik Tespitine İlişkin Teknik Değerlendirme Ekibi Raporu” incelendiğinde; ASHB tarafından hazırlanan “Açık Alanlar İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu” esas alınarak yapılan kontrolde;

“- B.IV.41- Kūpeşte, merdivenin döşeme kaplaması üzerinden 90 cm yükseklikte midir?, - B.IV.43- Kūpeşte, merdiven başlangıcından 30 cm önce başlamakta ve bitiminden 30 cm sonra bitmekte midir? (Kūpeştenin 30 cm'lik uzantısı dolaşım/sirkülasyon alanında kalıyor ve takılma, çarpma gibi tehlike oluşturuyorsa, uygulama merdiven başlangıcından 30 cm önce başlayacak ve bitiminden 30 cm sonra bitecek şekilde yapılmayacaktır.),

- B.IV.44- Kūpeştenin uçları duvara sabitlenmiş veya yarım ay şeklinde veya şekillerdeki

gibi yuvarlatılmış mıdır?

- B.IV.46 Merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında 60 cm genişliğinde (derinliğinde), merdiven genişliği boyunca uyarıcı yüzey bulunmakta mıdır? (210 cm'den fazla derinliği olan sahanlıklar merdiven başlangıç ve bitiş yeri olarak kabul edilecektir. 210 cm'den daha az derinliği olan sahanlıklar merdiven başlangıç ve bitiş yeri olarak kabul edilmeyecektir.),

- B.IV.54 Yaya geçidinde asansöre yönlendirme işaretleri var mıdır?,

- B.IV.76 Kabin içinde asansörün hangi kata geldiğini anons eden sesli uyarı sistemleri var mıdır?,

- B.IV.78 Kabin dışında asansörün çağırıldığını ve kata geldiğini belirten sesli uyarı sistemleri var mıdır?"

sorularına "hayır" cevabı verildiği ve bu hususlara ilişkin eksiklik tespit edildiği anlaşılmaktadır.

53. Bu kapsamda; (B.IV.41) küpeştenin, merdivenin döşeme kaplamasından 90 cm yükseklikte olmadığı, (B.IV.43) küpeştenin, merdiven başlangıcından 30 cm önce başladığı ve bitiminden 30 cm sonra bittiği; (B.IV.44) küpeştenin uçlarının duvara sabitlenmiş veya yarım ay şeklinde veya B.IV.44 sorusundaki şekildeki gibi yuvarlatılmamış olduğu; (B.IV.54) yaya geçidinde asansöre yönlendirme işaretlerinin bulunmadığı; (B.IV.76) kabin içinde asansörün hangi kata geldiğini anons eden sesli uyarı sistemlerinin bulunmadığı; (B.IV.78) kabin dışında asansörün çağırıldığını ve kata geldiğini belirten sesli uyarı sistemlerinin bulunmadığı tespitlerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Komisyon açıklamasında; yaya geçidinde yürürken çoğunlukla strüktür bağlantı noktalarında olmak üzere birkaç noktada 1.5 cm'den fazla engeller bulunduğu; yaya geçidinden çıkıp Küçükpazar Tramvay İstasyonuna erişim bağlantısında rögar kapağının engel oluşturduğu ve yaya geçidinde yürürken birkaç noktada kırılmış olan ızgaraların yenilenmesi gerektiği de belirtilmiştir.

54. Ulusal ve uluslararası düzenlemeler gereğince mevcut tüm açık alanların engellilerin erişilebilirliğine uygun yapılması veya uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Nitekim Engelliler Hakkında Kanun'un geçici 2'nci maddesine göre de mevcut tüm açık alanların ve yaya geçitlerinin bu Kanun'un yürürlüğe girdiği 7/7/2005 tarihten itibaren sekiz yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi gerekmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere AYM de bazı hizmetlerin engellilerin erişilebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen süreyi uzatan kuralın iptaline karar vermiştir. Bunun yanı sıra yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluğun sağlanması gerektiği de hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda yeni inşa edilecek veya tadilatı gerçekleştirilecek açık alanlarda engelli bireyler için TSE standartlarına uygun erişilebilirlik düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yoluna ilişkin projenin 2023 tarihli olduğu da dikkate alındığında muhatap Belediye tarafından söz konusu yaya üst

geçidinin en baştan planlama, tasarım ve inşaat sürecinde erişilebilir şekilde tasarlanması gerektiği değerlendirilmektedir. Sonuç olarak muhatabın pozitif yükümlülüğü kapsamında bahse konu Haliç Metro İstasyonu ile Küçükpazar Tramvay İstasyonu arasında kurulan bağlantı yolunu yaparken erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde inşa etmediği, bu nedenle başvuranın dezavantajlı bir konuma sokulduğu ve engellilik temelinde dolaylı ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

55. Somut olaya konu olan olay bakımından; ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, ihlal iddiasına muhatap Belediyenin ekonomik durumu ve güçlü hukuki konumda bulunması, inceleme sürecinde yazılan tekit yazılarına rağmen başvurunun esasına ilişkin bir görüş sunmaması ve gereken özeni göstermemesi, başvuruya konu olan bağlantı yoluna ilişkin projenin 2023 tarihli olduğu da dikkate alındığında muhatap Belediye tarafından söz konusu yaya üst geçidinin en baştan planlama, tasarım ve inşaat sürecinde erişilebilir şekilde tasarlanması gerektiği, erişilebilirliğin hem EHİS'in hem de 5378 sayılı Kanun'un dayandığı temel ilkelerden birini teşkil ettiği, AYM'nin de bazı hizmetlerin engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen süreyi uzatan kuralın iptaline karar vermesi göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili muhatap Belediyeye üst sınırdan idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,

B. Muhatap hakkında 141.934,00 TL (YüzKırkBirBinDokuzYüzOtuzDört TL) İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

25/9/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi
(İzinli)

Ünal SADE
Kurul Üyesi
(İzinli)

Muhammet Ecevit CARTI
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır
Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır
Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır
Av. Zennure BER
Kurul Üyesi